

Ivan Cankar, O čebelnjaku

Ljudmila Bokal

milka.bokal@gmail.com

Težko je ugotavljati, iz kakšnih nagibov je veliki slovenski pisatelj Ivan Cankar (1876–1918), katerega rojstni dan praznujemo 10. maja, v črtici O čebelnjaku, ki je prvič zagledala beli dan v zbirki Vinjete, obdelal čebelarški motiv. Psihološko pronicljiv pogled v čebelarjevo dušo je opisan mojstrsko. V pripovedi sta opisani dve za Cankarja pogosti na vasi živeči osebi, ki sta si po socialnem statusu različni: mogočni župan, ki je predstavnik oblasti, in upokojeni učitelj. Učitelju kot predstavniku sloja, ki ljudi izobražuje, veliko pomeni star čebelnjak – njegovo edino imetje.

Dogajanje se začne, ko postarani učitelj razjezi župana, ko mu ob razpravljanju o revščini očita njegovo bogastvo: »Vi ste župan in jaz sem Mrva – Mrva, pensionirani učitelj. Vi imate denar in drugega nič; jaz imam svoj čebelnjak in drugega nič. Iz tega pa se še ne vidi, kdo ima pravico drugemu nauke dajati in čigava dolžnost je, da jih poslušajo ...« Pogovor razkrije upor malega človeka, ki mu je podlaga nerešeno socialno vprašanje. Cankar ga je premišljeno označil tudi z imenom. Mrva namreč pomeni tudi *drobtinica*. Župan je bil osramočen in sklene učitelju uničiti njegovo edino materialno in duhovno bogastvo – čebelnjak.

Da bi pisatelj poudaril duhovno vrednost čebelnjaka, ga ne prikaže kot lepega, izdelanega, ampak kot starega, že potrebnega obnove: »Dobrih sto korakov od koč, malo nižje v dolini, je stal Mrvin čebelnjak, njegovo edino bogastvo. In ta čebelnjak ni bil posebno krasen. Videlo se mu je, da je doživel že visoko starost. Slike na posameznih panjih so že zelo obledele; le tu pa tam se je še bleščala gloriola nad glavo neznanega svetnika in razločno se je še videlo črno kolo svete Katarine. Pred panjem je stala preperela tepka s temnimi razdrapanimi vejami.«

Učitelj je zaslutil županovo namero. Cankar poglobljeno oriše težko spoznanje: »Stal je pred svojim čebelnjakom: povsili je glavo in noge so se mu tresle. Ne mogel bi povedati, česa se je prestrašil; zakaj njegova slutnja je bila tako strašna, da je v prvem hipu ni hotel priznati niti samemu sebi: – Kaj mi more? ...« Povrh vsega je bil čebelnjak še na županovem svetu: »Županovo je bilo vse, kolikor daleč je seglo oko ...«

V županu ob hudobnem namenu zaključuje vest, a odločitev o uresničitvi hudobije je močnejša: »Župan se

Foto: Franc Cosar

Vsakdo ima nekaj, kar mu daje moč, delovni polet, kar mu v življenju veliko pomeni (slika je simbolična).

ni mogel odločiti, da bi spregovoril. Sram ga je bilo, da bi se maščeval ponoči in na skrivnem, kakor hudodelec. In resnično je čutil v svojem srcu, da je hudodelstvo, kar namerava. Tesno mu je bilo in neprijetno, a da bi mogel svoj sklep preklicati, to mu ni prišlo na misel niti za trenutek.« K svojemu nečednemu poslu pritegne še dva spremljevalca in v noči se uresniči načrt: »Zahreščalo je in zastokalo, v panjih je zašumelo. ,Dol z njim! Na cesto! Čebelnjak se je zrušil na kup in razvaline so ležale razbite v jarku in za obcestnim grmovjem.«

Župana peče vest. V snu sliši učiteljev glas: »Vrni mi, kar si mi ugrabil! Vrni mi moje bogastvo! To je bil zategnjen, obupen glas; zdelo se je, da je prišel iz noči same – iz hladnega, v daljavi vzdihujočega vetra, polnega opojnih duhov – iz visokih, šepetajočih topolov – iz umirajočih zvezd ... In odmevalo je še vedno, kakor da so ostale besede začarane v zraku ...«. Pripoved se konča z zamegljeno učiteljevo duševnostjo in njegovo skorajšnjo smrtjo.

A mi končajmo podobno, le z manj obremenjeno vestjo. Vsakdo ima nekaj, kar mu daje moč, delovni polet, kar mu v življenju veliko pomeni. Zagotovo je čebelarjem ena najljubših materialnih stvari čebelnjak. V noveli se konča s tragičnim slovesom. V ljudski veri pa se to izrazi z navezavo na človekove zveste spremljevalke – na čebele. Tako: »Nič čudnega torej, če je med ljudmi pregovor, da s smrtjo gospodarja pomrjejo tudi čebele. Pa bi bilo zelo škoda. Dom brez čebel je kakor vrt brez cvetja – oboje je pusto in prazno, mrtvo. Ne za pomad ne za poletje ne boste vedeli, če pokopljete čebele – vse bo ena sama dolga, megljena enolična zima.«

Tako povezujoče so čebele in človek opisani v Slovenskem čebelarju iz leta 1970, pred 50 leti. ●

Viri:

Cankar, I. (1977), *Novele in črtice*, Mohorjeva družba, str. 71.
Slovenski čebelar (1970), str. 150.